

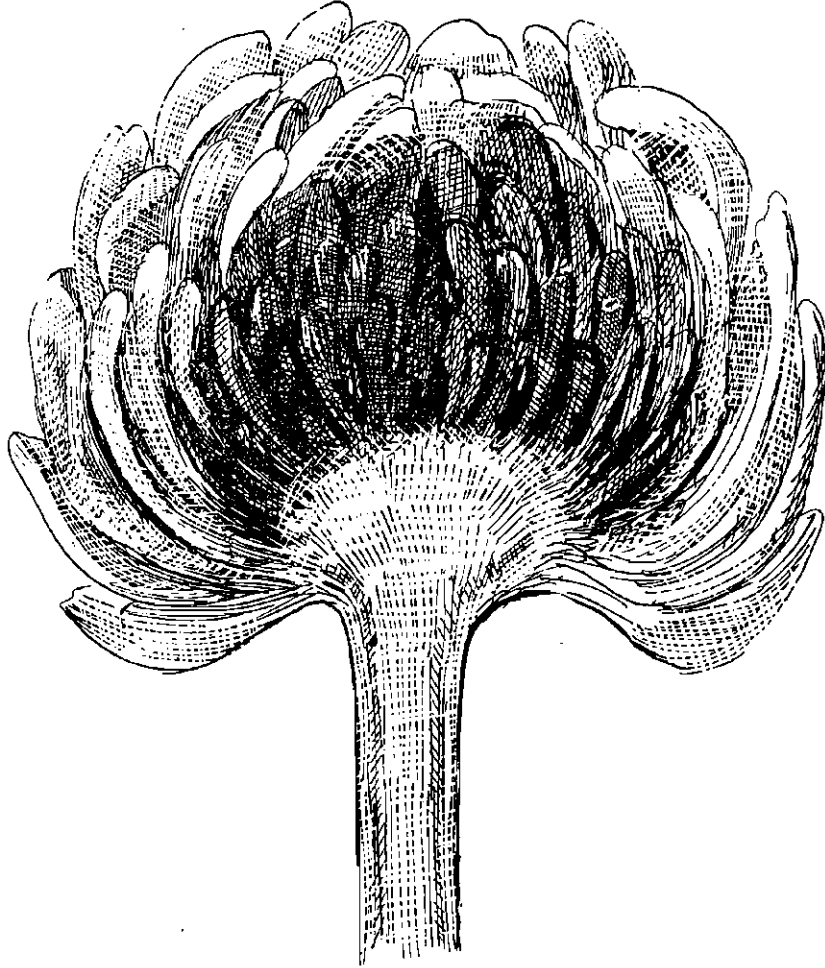
ENGİNARLARDA BAŞ ÇÜRÜKLÜĞÜ

Orhan ÖZALP

Osman ARI

Enginar, sebzeler içerisinde en kıymetli olanlardandır. Ege bölgesi sebze yetiştiriciliğinde mühim bir yer tutar.

Ege bölgesinde enginarın mühim bir hastalığına rastlanmamakta ise de bazı yıllar, enginarların yenilmekte olan baş kısımlarının çürüdükleri görülmektedir. Meselâ bu yılın (1958) Nisan ve Mayıs aylarında Bornova ve Balçova'da yaptığımız müşahedelerde enginar başlarının en az % 10 kadarının çürümüş olduklarını gördük ki bölge çapında düşünülecek olursa mühim bir kayıp teşkil eder.

Baş çürüklüğüne tutulmuş bir enginar (orij.) (Uzunlamasına kesik)

Aynı hastalığa 1937 yılında da yine İzmir'de rastlanmış ise de çürüklük ertesi yıllarda görülmemiştir. Bu hal çürüklüğün bulaşıcı bir hastalıktan ibaret olmadığı kanaatini uyandırmaktadır. Eski ve yeni literatürde de böyle bir hastalanmadan

bahsolunmamaktadır. Başları çürümüş olan enginarlar yakından tedkik edilecek olursa nebatların gerek köklerinde ve gerekse sap ve yapraklarında herhangi bir hastalık belirtisi bulunmadığı görülür. Bu kısımlar tamamen normal olup çürüklük sadece başlardadır. Hatta aynı nebat üzerindeki başlardan bir kısmı hastalıklı oldukları halde diğerleri sıhhatli olabilmektedirler. Hastalanmış olan başların pulları haricen ekseriya kahverengi görünmekte, sapa doğru uzunlama kesitte ise şekilde görüldüğü gibi iç kısımdaki pulların siyah bir renk almış oldukları görülmektedir. Tabla ve sap kısımları normaldir. Siyahlaşan kısımlar, alelumum çürümelerde olduğu gibi fazla cıvık, sulu bir hal almamaktadırlar.

Yaptığımız mikroskop muayenelerinde daima bakteri tesbit etmiş bulunmaktayız. Fakat bu müşahede hastalığın daima bulaşıcı karakterde olduğunu göstermez. Bilindiği gibi hastalık meydana getirici (patojen) bakterilerden başka tamamen saprofit karakterde olanlar da vardır. Bu sonuncular herhangi bir sebeple çürümekte olan nebat kısımlarında görülürler.

Çürüme gösteren enginar başlarından alınan pullar Bayram paşa enginar çeşidinin sağlam olan başları arasına sokulmak suretile yapılan enfeksiyon deneyleri müsbet sonuç vermemiştir. Keza çürümüş enginar başları bir müddet suda bırakıldıktan sonra bu su, birer hafta ara ile sağlam enginar başlarına püskürtülmüşse de yine enfeksiyonda bir başarı elde olunamamıştır. Filvaki Bayram paşa çeşidi sakız denilen enginar çeşidine nazaran baş çürüklüğüne daha dayanıklı görünmekte ise de aşağıda bahis konusu edeceğimiz bazı şartlarda bunlar da hastalanmaktadırlar. Sakız çeşidine sun'i enfeksiyon henüz yapılamamıştır.

Şimiye kadar yapılan müşahede ve denemelere göre enginar baş çürüklüğü paraziter bir durum göstermemekte ve daha çok toprak ve hava şartlarının bir sonucu olarak görünmektedir. Son birkaç yılın meteorolojik rakamları da bu kanaatimizi kuvvetlendirir durumdadır. Meteoroloji bültenlerinden alınan rakamlara göre hazırlanan aşağıdaki cetvelde enginarların baş teşkil ettikleri Mart ve Nisan aylarında İzmir'e düşen yağmur miktarları gösterilmiştir:

İzmir'de yağış (mm.)

Yıllar	Mart	Nisan	Mart-Nisan Toplamı
1955	21.0	83.4	104.4
1956	65.2	11.7	76.9
1957	55.5	18.7	74.2
1958	1118.8	54.5	166.3

Bu cetvelin tedkikinde anlaşılacağı üzere 1958 yılının Mart ve Nisan ayları bundan evvelki 3 yılın aynı aylarına nazaran daha yağışlı geçmiştir. Bundan başka yağışlar ayların günlerine daha muvazeneli bir şekilde dağılmıştır.

Hastalanmanın iklim ve toprak şartlarıyla yakından ilgisine diğer bir misâl

de bu yıl Ege Üniversitesinde yapılan bir kültür hatasıdır. Nitekim üniversitenin bahçevanı hastalanmanın kuraklıktan ileri geldiği kanaatine saplanarak enginarları bolca sulamış ve bu suretle meydana getirdiği sun'i rutubet dolayısıyla hastalığın ilerlemesine sebep olmuştur. Filhakika bizim normal şartlar altında sun'i enfeksiyon vasıtasile Bayram paşa enginar çeşidinde meydana getiremediğimiz hastalanmayı o sadece fazla sulamak suretile aynı enginar çeşidinde meydana getirmeğe muvaffak olmuştur.

Yukarıki bilgilere göre hastalanmayı önleme tedbirleri kendiliğinden anlaşılmaktadır ki bunların başlıcaları şunlardır:

1) Enginarlar haddinden fazla sık dikilmemeli, sıralar arasında iyi bir hava cereyanı sağlanmalıdır.

2) Ağır, su tutan topraklarda enginar yetiştirilmemelidir.

3) Enginarların baş teşkil ettikleri sıralarda yeter derecede yağmur yağdığı takdirde lüzumsuz sulamalardan kaçınmalıdır.

4) Hasta enginarlar toplanıp tarladan uzaklaştırılmalıdır.

5) Hastalığın sık sık görüldüğü yerlerde çürümeye karşı dayanıklı olan enginar çeşitleri yetiştirilmelidir. Meselâ Bayram paşa çeşidi baş çürüklüğüne karşı dayanıklı ise de Sakız çeşidine nazaran biraz sertçe ve dolayısıyla de o kadar makbul değildir.

6) Azotlu gübrelere haddinden fazla gübrelemeden çekinmeli, potaslı ve fosfor asidli gübrelere de yer verilmelidir.

Hastalanmanın sebepleri ve hastalığın mahiyeti kısaca yukarıda yazılardan ibaret gibi görünüyorsa da daha esaslı müşahede ve denemelere girişilmesi faydalı olur kanaatindeyiz.

